

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԱՐՄԵՆԻԱ

Ամսաթիվ 28րդ տարեշրջանի (1912 օգոստոս-1913 յուլիս) բաժնի տարեգրքին է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ. ԿԱՆՆԻԿ: Ամսական բաժնորդագրին է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆր.: Կամակ կամ դրամ զրկել այս հասցէով:

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

ԻՆՏԵՐ

Թիւ. 37

1913 ԱՊՐԻԼ 16 ԴԷ

(2. 8. 1913 Ապրիլ 3)

ՊՆՏՐԱՆՆԵՐ

Խորագրութեւն, եթէ հարկ համարի, համառօտեցող և կոմ մասնագիտէ կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Գործող չէ վերագործունէլ հրատարակուած ձեռագիրները: Գանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Գանուցման 1 միլիգրամը 1 սանդիմկարծէ. 1 գրութիւնը 2 սանդիմ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17.

ԱՐՄԵՆԻԱ

Պայքանեան կացութիւնը եւ ճաշտութեան պայմանները. — Կամակ Թիւրքիան (պօլիս). — Հայերի Թիւրքիան — Ռուսերի ճեղքաբարձութիւնը Թիւրքիան հայերի վիճակին. — ՌԶ Եր Հաճի Պետ ըստ պէյ Գափաճեանի. — Ամերիկա հայերի եկեղեցական գործերը. — Տեղական. — Թիւրքիայի յուրեր. — Մօն-րեհեկո եւ մեծ պետութիւնները. — Պալ գանեան պատերազմը. — Ռաբաիորմ Սպանիայի բազմաթիւ վրայ. — Փոքրիկ սուրճանդակ. — Մանուկները:

ՊԱՆԴԱՆԵԱՆ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՐ
ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

(Շաբ. 36րդ բաժնի եւ վերջ)

Եւ հիմա, դուրս թողելով մեծ պետութեանց Բ. Դրան և Գաշնակցաց միջև խաղաղութիւն հաստատելու համար միջնորդական պայմանները իբր բանաւոր պայմաններ, որոնք արդէն հրատարակուած են Սթանբուլի Երևան մէջ և որոնք նպատակ ունին Էնտ-Սթանբուլի սահմանադրութեան Բ. Դրան համար ապահովել Կ. պօլիսը և Տար-տանդի ներքուցը և ասանց ապահովութեամբ նաև փոքր Ասիան, Գանք պետութեանց միջնորդութեան մասին նախարարին ըրած յայտարարութեան: «Այս, կըսէ, մեծ պետութեանց կողմէ միմիայն միջնորդութիւն մ'է. Չեմ ուզել ըսել որ մեծ պետութիւնները վճարեցին պարտաւորութիւնները մը ի գործ դնել կամ պայմաններ հրամայել. իրենց ըրածը սոսկ միջնորդութիւն մ'է...: Բայց՝ եթէ այս պայմանները չընդունուին, եթէ սահմանադրութիւն մը վրայ պնդուի որ Կ. Պօլսը և ներքուցներու հետ կապ ունեցող խնդիրներ կրնայ յարուցանել, կամ եթէ պատերազմը այնպէս երկարացուի մինչև որ փոքր Ասիոյ հետ կապ ունեցող խնդիրներ յարուցուին, այն ատեն՝ ստուգապէս և հաստատօրէն խաղաղութեան պայմաններու կարգադրութեան մէջ պետութեանց մէկը կամ աւելին պիտի խառնուին: Եւ իբր անհաճախելի միջնորդներ, այլ իբր շահաւէր կողմ նակիցներ: Ասոր համար է որ ասանց սպառնական լեզու դործածելու կը պնդեն թէ, ըստ իմ գաղա-

փարին, երկու պատերազմող կողմերու շահերուն նպատակը է որ պետութեանց կողմէ իբր բանաւոր առաջարկուած խաղաղութեան պայմանները ընդունուին իբր հիմ որով խաղաղութիւնը պէտք է կնքուի:

Խաղաղութիւնը կնքուելէն յետոյ, մեր յուսացածը այն է որ Թուրքիան թողուի այնպիսի վիճակի մը մէջ որով կարողանայ փոքր Ասիոյ մէջ գանուող իւր սեպհականութիւնը պնդակազմել, գորացնել, երկիրը դարձնել և անոր մէջ բարեկարգութիւն և բարի վարքութիւն հաստատել: Եթէ Թուրքիան այս պարտիքը կատարելու յանձնառու ըլլայ, ըստ իմ կարծեաց՝ ասոր դործադրութեան մէջ պետութեանց օժանդակութիւնը ու բարեհաճութիւնը պիտի ընդունի և պէտք է որ ընդունի: Բայց եթէ իր այդ պարտականութիւնը կատարելու մէջ յաջողուի ո՛ր ևէ բաղդ (chance) կամ առիթ պիտի ունենայ, անհրաժեշտ է որ խաղաղութեան պայմաններուն մէջ իւր վրայ դրամական ծանրութիւններ չը բեռցուին վասնզի եթէ այդպէս ըլլայ՝ այն ծանրութիւնները իրեն անկարելի կընեն իւր վիճակը զօրացնել ու զարգացնել և փոքր Ասիոյ մէջ կամ իրեն թողուած միւս սահմաններուն մէջ կարգ ու կանոն հաստատել, այլ ընդ հակառակին իւր պարտաւորութիւնը պիտի ըլլայ, երբ պատերազմը վերջանայ, անանկութեան գէժ կուրի:

Այդպիսի կացութիւն մը պետութեանց շահերուն չը յարմարիր, մանաւանդ այն պետութիւններուն ուրոնք փոքր Ասիոյ մէջ շահ ունին: Ունեցելիք պիտի զգան որ եթէ խաղաղութեան պայմաններուն մէջ ապագային համար Թուրքիայ վրայ դրամական ծանրութիւններ բեռցուին, որոնք զայն պատերազմին վերջը անանկութեան գէժ մարանչելու հարկադրեն, այդ այնպիսի կարգադրութիւն մը կը ըլլայ որ ոչ միայն Թուրքիոյ շահուց հակառակ է, այլ նաև այն պետութեանց որոնք կը փախաքին որ, պատերազմին ելքը ինչ որ ալ ըլլայ, Թուրքիան կարեն յարատեւագծել մը գործի վերսկսել (a fresh

start) իրաւարար (fair) պայմաններով: Նոյնը կը փախաքին ըսել պաշտանեան տէրութեանց: Եթէ իրենց մէջ միութիւն և բարեկամութիւն պահպանեն և պատերազմին վերջանալէն յետոյ իրենց ստանալիք երկիրը կարգադրուի և զարգացնելու ձեռնարկեն, այդ առիթը նաև Եւրոպայի օժանդակութեան և բարեհաճութեան պէտք պիտի ունենան, մասնաւորապէս գրամական օժանդակութեան. ըսել չեմ ուզեր կառավարութիւններու, դրամական օժանդակութեան, այլ այն դրամական օժանդակութեան որ Եւրոպան կրնայ մատուցանել և անտարակոյս Եւրոպան չը տար եթէ կառավարութիւնները լաւ տրամադրութիւն չունենան գէլ պի իրենք: Իրենք պէտք պիտի ունենան զարգացնելու իրենց երկիրները և իրականացնելու այն մեծ ապագան որ իրենց առջև կը բացուի:

Երբ այսօր այս տողերը Անգլիոյ ամբողջ մամուլին մէջ լոյս կը տեսնեն, Թալանք թերթն ալ Անգլիանուպօլսոյ անկման լուրը կ'աւելնուի միւս թերթերուն կը հաղորդէր:

28 մարտ.

Այսօր Անգլիանուպօլսոյ գրամական մանրամասնութիւնները կարգադրելով իսկ Թալանք թերթը առաջնորդող յօդուած մը հրատարակելով ցոյց կուտայ թէ այս գրամական ամբողջ երկու օր տեղը կուրէ մը յետոյ Չալիս-ճա գիւղի յետ գրամական պաշտանեան պետութիւնները իրենց պահանջներուն մէջ պիտի սասակացնեն: Ուստի կառավարիչ որ Կ. ՊՕԼԻՍԸ և ներքուցները չը վտանգելու համար պատերազմող երկու կողմանց ալ զինադադարի համար անհաճանքի և վճռական ծանուցումներ գրկուին:

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՆԱՄՍԿ ԹԻՒՐԿԻԱՆ

Կ. պօլիս, մարտ 25/7 ապրիլ 1913

Հաշտութեան հարցը՝ հակառակ անոր որ Բ. Դուր յօժարակամ ընդունեց Եւրոպական առաջարկութեանց գրեթէ բոլորը, կը մնայ զիս մօայլ՝ անորոյ և անանկիւղ պա-

տահականութեանց ենթակայ: Կը թուի թէ զաղանաժառնակ և անթափանց վարադրյուններու ետեւէն իրաւունք գէժ դատարող կառավարութիւններու խառնիճաղանճը՝ որ Մեծ Պետութիւններ կը կոչուի՝ մրտիրոս և համակամ չեն փութացնելու ժամ առաջ հաշտութեան խնդիրը, որուն ուշանալովը այնքան տուժելով տուժեց և սպառնալով քայքայուեցաւ արդէն հոգեվարք Թուրքիան: Կերեւի որ ալ ևս իրերու սա՛ դաշալէժ գրեւորութիւնը՝ պաղպանօ-թիւրք հաշտութեան բաղդը չէ որ պիտի վճռուի, այլ ամբողջ Եւրոպայի ընդհանուր խաղաղութեան կամ պատերազմի ճակատագիրը:

* * Սա վերջապէս մէկ տարուան մէջ աշխարհի քաղաքական քարտէսին վրայէն Ափրիկեան ու Եւրոպական ճաճկաստանի սրբել սկիծուելով՝ ու ճակատագրօրէն Ասիական Թուրքիոյ բաղդն ու ապագայն ալ սեղանի վրայ դրուած ըլլալով՝ ուշագրու են Եւրոպական մամուլին Հաշտութեան և Հայաստանի ճակատագրոյն վրայ ըրած ընդարձակ հրատարակութիւնները:

«Խօսեալիս իշխե Ռուսոյաւ» պարբերական թերթին մէջ Պ. Օթթօ Ֆոն Կէրթնիւր ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մ'է ըրած փոքր Ասիոյ հարցին վրայ՝ ներկայացնելով զայն իբր մեծաւոր ազդեցիկ ամենակարեւորագոյն կնճիւղ, որուն լուծումը ճակատագրական կարեւորութիւն մը պիտի ունենայ ամբողջ Եւրոպայի համար: Խնդրոյն ամենէն նշանակելի կողմը հոն է որ Ասիական Թուրքիոյ հարցը մէջադրուած է ոչ թէ ճաճկաստանի պահպանման և ամրապնդումին, այլ անոր քաղաքական քայքայման ու բաժանումին տեսակէտներով: Վերջիշեալ ուսումնասիրութեան մէջ հանրաժանութեան հրապարակագիրը կը գրէ, ի միջի այլոց, թէ Ռուսիոյ Մեծն Պետրոս կայսեր օրերէն ի վեր հայերը պաշտպան օժանդակութիւն գտած ըլլալով Ռուսիոյ մէջ, Հայկական նահանգները աստիճանաբար սեփական նուաճելու գաղաւթ սկսած են մտնել: Ֆոն Կայսերութեան և Թուրքիոյ վերջնական քայքայման գրեթէ մօ-

տաւոր պատմակ անվախճանին համար՝
Հայկական խնդիրը մեծագոյն դերը
պիտի կատարէ ուսական ծրագիր-
ներուն իրականացման մէջ:

Իսկ Աւստրիոյ մեծագոյն պոպու-
նական օրկանին «Ռայխսփոսթ»-ի
մէջ վերջերս կար շատ կարեւոր խըմ-
բադրական մը ուր Հայոց վրայ ման-
րամաս նկարագրականի մը մէջ կըս-
ւէր թէ «Հայ ազգը բարձր ընդու-
նակութեանց տէր է Գրիտանիոյ
թեան ու իր հայրենիքին պաշտպա-
նութեան համար դարերէ ի վեր իւր
արիւնը ուղիւսդէն զոհած արիական
պատուական ցեղ մըն է: Հայը ար-
ւեստի և գիտութեան բոլոր ճիւղե-
րուն համար մեծ ընդունակութիւն
ցուցուցած ազգ մըն է՝ որ կըցած է
կատարելապէս արդի պետութիւննե-
րու քաղաքակրթութեան յարմա-
րիւ...: Էջիդէ Ռեքլի անուանած է
Հայերը Արեւելի վերածնութեան
ամենազինաւոր աղբիւրը, և Մեծն
կլլաւարթն ըսած է թէ «Ով որ
Հայաստանի համար կաշխատի, քա-
ղաքակրթութեան կը ծառայէ»:
Հայոց կենսունակութիւնը այնքան
հզօր է որ հակառակ դարաւոր հա-
լածանքներու կըցած է իւր գոյու-
թիւնը պահպանել իբր հնագոյն ազգ
մը... Այս հարածանքները իրենց
գաղաթնակէտին հասան Ապրիլ
Համախօ օրով երբ 1896ի արեան
բաղնիքներուն մէջ հարիւր հազար-
ներով Հայեր խողովորեցան, ու յե-
տոյ 1909ին Ատանայի մէջ կոտորած-
ներուն ատեն:

Յօդուածագիրը կը մանրամասնէ
նաև Քիւրտերու վայրագութիւնները,
Հայոց կրած տառապանքները, և կը-
սէ թէ թուրք կառավարութիւնը ան-
տարբեր կը գտնուի այս բոլոր հա-
րուստահարութեանց հանդէպ:

... Խիստ կարեւոր կը համարի
Պէրլինի դաշնագրոյն 61րդ յօդուա-
ծին գործադրութիւնը, որ 35 տա-
րիներէ ի վեր մեռեալ տառ մնացած
է. ու այս առթիւ վերջապէս Հայերն
ալ պէտք է իրենց արդար իրաւուն-
քը ստանան:

«Հայկական հարցը շատ մօտիկ
ապագայի մէջ առաջին տեղը պիտի
գրաւէ պետութեանց շահերուն մէջ
ու Հայոց հարցին լուծումն է որ պի-
տի որոշէ ամբողջ փոքր-Ասիոյ և
Թուրքիոյ պետութեան մնացեալ մա-
սին ճակատագիրը: Փոքր-Ասիոյ և
Հայաստանի մէջ է որ իրարու կընդ-
հարին այս պահուստ ամբողջ քաղա-
քակրթ աշխարհի շահերը, ուրկէ
կը ծագի արտակարգ այժմէականու-
թիւնը և անհուն նշանակութիւնը
Հայկական հարցին... Հայերու պա-
հանջներու իրագործումը անհրաժեշտ
է նոյն իսկ Թուրքիոյ շահուն հա-
մար...: Եթէ Թուրքիա չարունա-
կէ ցարդ իւր գործադրած անհեռա-
տես քաղաքականութիւնը, պիտի
կորսնցնէ Հայաստանն ալ, ու ահա
այն ատեն պիտի հասնի Տաճկաստա-
նի վերջնական հաշտեցարարութեան
օրը: Ահա թէ ուր կը կայանայ
ներկայիս Հայկական հարցին ամե-

նակենսական նշանակութիւնը Ե-
րուպիոյ համար...:

* * * Թուրքիոյ երբեմնի հին մայ-
րաքաղաքին՝ հայկապ մզկիթներու
և իսլամական յիշատակարաններու
նուիրական հայրենիքը եղող Ադ-
րիանուպօլսոյ անկումը՝ խոր խոցած
և արիւնոտ ողբով լեցնող մէջ
թողած է Թուրքերու սիրտերը:
որոնց համար Խալիլէն եղած էր
այն ինչ որ էր երբեմն կըրնատան
Արաբներուն համար: Գերի՝ աւար և
կողպուտ ինկած, հարիւրաւոր բա-
շաներով ու սպայներով, տասնեակ
հազար զինուորներով, հազար հա-
տի մօտ մեծ ու փոքր թնդանօթնե-
րով, բիւրաւոր զէնքերով, միլիոնա-
ւոր ոսկիներ արժող պետական հա-
րստութիւններով, ռազմամթերքնե-
րով, ամրութիւններով, պալատներով,
շուկաներով և պետական ստաց-
ւածքներով հսկայ Ադրիանուպօլսոյ
ինքնին փոքրիկ թագաւորութիւն մը
կարծէր որ ինկաւ առ յաւէտ Պուլ-
կարներուն ձեռքը: Քաղաքը իւր
արուարձաններով ու թաղերովը՝
որոնց մէջ նաև Հայերու թաղը, սե-
փականութիւնները, եկեղեցին, դըպ-
րոցն անփնա մնացած են իրենց բը-
նակչութիւններով միասին: 200.000
բնակչութեամբ Ադրիանուպօլսոյ
հիմնած այս ծաղկաւէտ բուրաստան
քաղաքն ալ զինու զօրութեամբ կը
գրաւուի Պալլական զինակիցներէն՝
նման Եանեայի և միւս քաղաքնե-
րուն, ու Շեքարայի մօտաւորտ ան-
կումով ալ չի մնար պատուով մը
հող Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ որ
գրաւուած չըլլայ այժմ Դաշնակից-
ներէն որոնք հիմա ալ շատ մօտէն
սեղմելու վրայ են Պօլսոյ, Չաթալճա-
Տէրքոս գծերուն կողմ պաշարումովը:

* * * Արեւելագէտ Բրօքս. Վամպերի
«Բէշթէր Լիյա»-ի մէջ յօդուած մու-
նի գրած վերջերս, ուր խօսելով
Խալիլէնի անկման վրայ, պատմական
ընդարձակ տեսութիւն մը կընէ Եւ-
րոպայի մէջ Օսման. տիրապետութեան
մասին, ու կըսէ որ թրքութիւնը
պէտք է քաշուի ալ ևս Եւրոպայէն
դէպի իւր ծագման արմատը եղող
Ասիան՝ վերապրել կարենալու համար,
և կը յարէ. «Ասիոյ մէջ Սլաւու-
թիւնը վտանգաւոր չի կրնար ըլլալ
Թուրքերուն, եթէ ցարդ իրենց գոր-
ծած սխալներէն ազատիլ գիտնան:
Հայերը՝ որ շատ խելացի ու գոր-
ծունեայ ազգ մըն են՝ հրաշալիօրէն
ստեղծագործ, վերջերս Օսմանցիու-
թեան շահերը իբրեւ իրենցը նկա-
տած են, ինչ որ շատ առողջ ու նպա-
տակայարմար քաղաքականութիւն
մըն է:» Բրօքս. Վամպերի կը գրէ
թէ «Օսմանեան աղէտներուն պատ-
ճառը՝ ցարդ բարենորոգմանց գոր-
ծին մէջ Թուրքերուն հետեւած ցա-
ւալի ընթացքն է: Եթէ Թուրքե-
րուն բարենորոգումներու ձեռնարկ-
ները երկրորդ անգամ անանկանան
ու նորանոր աղէտներ ծագին, Օս-
մանցիներուն աստղը և կենաց ճրա-
գը ցմիշտ և առ յաւէտ կը մարի,
ու անոնց տեղ ուրիշ իսլամ ազգի մը

անցնիլը գրեթէ անկարելի կըլլայ ալ
ևս...»

Իսկիւտար ՏԻՐԱՆ-ԹՈՐԳՈՒՄ

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻՒՐԿԻԱ

Վանի առաջնորդարանէն մարտ
22/4 ապրիլին հեռագրուած է Կ.
պօլիսպատրիարքարանին. «Իր թու-
լութեամբ ծանօթ Դատարանը ա-
միսներով դատերը ձգձգելէ զատ,
հարցաքննիչ դատարանն ալ քմահա-
ճօրէն այս ու այն անձը բանտարկել
կուտայ: Այդ պատճառով դատա-
րանին հանդէպ ամենուս ալ վստա-
հութիւնը վերցած է: Որովհետեւ կոչ-
նագրերուն պատասխանելու փոխա-
րէն փախուստը նախամեծար համա-
րողներու թիւը հետզհետէ կը ըստ-
ւարանայ, հետեւանք շատ ծանր կե-
րի: Հետեւաբար կը խնդրենք այս
ցաւալի վիճակը ներկայացնել ուր որ
անկէ է ու պատասխան հաղորդել:»

— Թէ՛ վանի նահանգէն և թէ՛
ուրիշ հայաբնակ վայրերէ կը շա-
րունակեն գալ հարստահարութիւն-
ների տխուր լուրեր, տեղական իշ-
խանութիւնների կողմէն Հայերի հա-
րստահարիչներին պաշտպանութիւն-
ներ, կոտորածի սպառնալիքներ և
չարժումներ կային: Կարծես թէ Եւ-
րոպական Թուրքիայի վերջին աղէտը
դեռ չէ կըցած համոզել թուրք վա-
րիչներին թէ քրիստոնեայ ժողովուրդ-
ները՝ փոխանակ սիրաշահելու՝ ճշն-
շելու և խոշտանգելու քաղաքակա-
նութիւնը շատ սխալ է և դէպի կոր-
կանում կը տանի թուրք պետու-
թիւնը:

— Կ.պօլսի Հայ գրագէտները հե-
տեւելով կովկասի Հայ գրագէտնե-
րին, իրենք ալ սկսած են ծանօթ հայ
հեղինակների գործերին վրայ քննա-
դատական հրապարակաբանութիւն-
ներ սարքել դատավարական արա-
րողութիւններով:

Այդ նպատակով առաջին համա-
խըմբումը որ եղած է Բէրաի Խա-
եան վարժարանի սրահին մէջ և նոյն
վարժարանի սաների Միութեան նա-
խաձեռնութեամբ, նուիրուել է Շանթի
(Լևոն Սեդրոսեան) Հին Աստուածներ
թատերախաղին որ կովկասի Հայ
թատերաբեմերին վրայ յաճախ ներ-
կայացուցաւ վերջերս խուռ բազ-
մութիւնների ներկայութեամբ և ա-
ռաջին անգամ այնտեղի հայ գրող-
ների Միութեան կողմէն հրա-
պարակային դատավարական քննա-
դատութեան արժանացաւ, մեծ հե-
տաքերով ինչ չարժած լինելով:

Խաեան վարժարանին մէջ գո-
մարուած այդ գրական դատավարա-
կան համախմբումին ներկայ գտնուած
են 800ի չափ ունկնդիրներ, երկու
սեռէ: Խօսած են տիարներ Տիգ-
րան Չօկիւրեան, Մար և Տօթթ.
Արմենակ Բարսեղեան որոնք ոսկայն
դատավարական փաստաբանների գե-

րեր չեն կատարած իսկապէս, երեք
ալ դրուատած են Շանթի գործը
իւրաքանչիւրն իր տեսութեան հա-
մեմատ քննադատելի ինչ ինչ կէտեր
ալ ներկայացուցելով և ուրիշներ
քննադատութիւնները մասամբ հեր-
քել ջանալով:

Ի վերջոյ, Ժիւրին, որ կը կազ-
մէին կոմիտաս վարդապետ, Գրիգոր
Ջօհրապ, Ռուբէն Չարդարեան, Գա-
նիէլ վարուժան, Սիամանթօ, Մի-
քայէլ Շամունճեան, Սարգիս Մի-
նասեան և Թէոդօրի, առանձնացաւ
մասնաւոր սենեակ մը, ուր կը դըս-
նուէին նաև գիւանի անդամները Գ.
Խաթակ, Մ. Պարսամեան և Յ. Ճ.
Սիրունի, և 40 վայրկեանի չափ խոր-
հրդակցելէ յետոյ, ունկնդիրներին
յայտարարեց իր հետեւալ եղբակա-
ցութիւնները:

Ա. Երեք բանախօսներու խօսածը չու-
նենալով դատական ամրաստանութեան և
պաշտպանողական հանգամանք, Ժիւրին
տեղի ունեցածը կը նկատէ գրական վիճա-
բանական համախմբում մը, և ոչ թէ գրա-
կան դատավարութիւն. հետեւաբար կը
մերժէ Շանթի Հին Աստուածներու մա-
սին վճիռներ արձակել, ոյլ կը բաւակա-
նանայ ներկայացնելու երեք ատենախօսու-
թիւններէն ստացած իր տպաւորութիւնը:

Բ. Շանթի Հին Աստուածները իբր գե-
ղարուեստական գործ մը կը կազմէ հայ
թատերական գրականութեան մէջ սեմպոլիք
առաջին գեղեցիկ փորձը:

Գ. Հին Աստուածներու նիւթը ամե-
նաշահեկան և հետաքրքրական է, պատ-
կերացնելուն համար այն յաւիտեական
ընդհարումը որ կը մղուի զգացումներու և
դատողութեանց աշխարհներուն միջև, այ-
սինքն մտքին և սրտին յաւերժական կռիւն:

Գ. Թատերախաղը իր էութեամբ կը կրէ
համաշխարհային բնոյթ՝ հայկական գոյնով
և հայկական միջավայրի մէջ պատկերաց-
ւած:

Ե. Ժիւրին անյարմար կը նկատէ յայտ-
նել իր կարծիքը Հին Աստուածներու բե-
մականութեան և թատերական կառուց-
ւածքի տեսակէտի մասին՝ անոր բեմա-
դրութեան տիպանտես չեղած, բնորոշելով
հանգրձ որ սեմպոլիք գրուածքէ մը, ինչ-
պիսին է Հին Աստուածները, պէտք չէ
սպասել թատերախաղի դատական պահանջ-
ներ:

Զ. Հին Աստուածներու ոճը ըստ Էու-
թեան քննադատելի չէ, իսկ լեզուն ունի
քննադատելի կողմեր:

Է. Հին Աստուածները, վերջապէս, հայ
տաղանդի գեղեցիկ մէկ արտայայտութիւնն
է:

Ունկնդիրների ցրուելէն յետոյ,
Խաեան Սանուց Միութեան սար-
քած թէյասեղանին մասնակցեցան
ներկայ գտնուող գրագէտներէն
40-50ի չափ, որոնք հրաւիրուած
էին առանց խտրութեան իրենց գրա-
կան և քաղաքական դաւանանքներու
Այնտեղ ալ բնականապէս սրտապըն-
դիչ խօսքեր փոխանակուեցան հայ
գրականութեան զարգացման և թիւր-
քահայ գրագէտներին միջև եղբայ-
րակցութեան կապերի ամրապնդման
նկատմամբ: Յարգանքի և շնորհաւո-
րութեան հեռագիր մը՝ զրկուեցաւ
«Հին Աստուածներ»-ի հեղինակին:

— Կոթովիկ Հայերին մէջ խոռ-
վութիւնները կը շարունակուին

Թէրզեան Կ. Պատրիարքին պատ-
ճառով: Թէրզեան որոշեց էր Զատ-
կի տօնը կատարել այս տարի լատի-
նական եկեղեցիին հետևողութեամբ
մարտ 23ին (Ն. Տ.): Կաթողիկէ Հա-
յերն որոնք մինչև այժմ Զատիկը կը
տօնէին Լուսաւորչական Հայերին հետ
միասին, իրենց աւանդութեան հա-
կառակ և Թէրզեանի կողմէն հայ
կաթողիկէ եկեղեցին լատինացնելու
ձգտումը համարելով այդ, բողոքի
ցոյցներ ըրած են իրենց եկեղեցի-
ներին մէջ, ընդհարումներ և արհա-
հեղութիւն եղած, Թէրզեանական
ները ստիկաններ բերած, բողոքող-
ները ձերբակալել տուած և բռնի
շարունակած են զատկական տօնա-
կատարութիւնը: Թիւրք կառավա-
րութիւնը, որ ասկէ առաջ հայ կա-
թողիկէ ժողովրդի իրաւունքներին
պաշտպան կը հանդիսանար Թէր-
զեանի դէմ: Կերեի թէ այժմ, խառ-
նութիւնը պատերազմի վերջնալէն
յետոյ, այնպիսի վարմունք մը ցոյց
կուտայ որմէ քաջալերուած կը զգա-
յինք Թէրզեան պաշտօնանկ պատ-
րիարքը:

Հայ կաթողիկէ եկեղեցիի գլխին փո-
ճանք մը դարձաւ գծրապէս Ստանաի
այդ նախկին Սոաշնորդը որ իբրեւ
զարգացած և ազգասէր եկեղեցական
մը մեծ ոգևորութեամբ իրենց պատ-
րիարք-կաթողիկոս ընտրեցին և առօր
փառօք Կ. պօլիս բերին. ու հիմա
դառնապէս զղջացած են զինք ընտ-
րողները:

— Վանէն գրած են «Ազատա-
մարտ» ին՝ եղբայրասպանութեան հե-
տեակ ցաւալի լուրը: «Այգեստանի
փողոցներէն մէկուն մէջ Տէր-Միլը-
տիչեան երկու եղբայրները, Հայկակ
(ուսուցիչ) և Երուանդ (Վան-Տոսպի
գրաւար), վիճաբանութիւն մը կու-
նենան քանի մը ուրիշներու հետ
որոնց կընկերանար Մշեցի Յովսէփ
անունով զինուոր մը: Վէճը այնքան
բուռն կըլլայ որ ատրճանակի կը դի-
մեն: Կը սպաննուի հայ զինուոր քա-
նի մը տեղէ զարնուելով և կը վի-
րաւորուի վերոյիշեալ Հայկակը:

Դէպքին պատճառները տակաւին
մութ են: Դեռ ոչ ոք չէ ձերբա-
կալուած:

— Ազգային Կեդրոնին վարչութիւ-
նը որոշեց է Կիլիկիայի որբանոցների
վիճակը քննելու և Կիլիկիայի Կա-
թողիկոսին ու Կ. պօլիս Պատրիարքա-
րանին միջև ծագած կարգ մը խն-
դիրները կարգադրելու համար Կի-
լիկիա զբնդլ Տ. Գրիգորիս Վ. Պա-
լաքեանը:

ՌԱԴԱՅԻՆ ԶԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՐԿԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԻՆ

«Պրոթէվիէ Վէտոմստի» ռուսա-
նախ օրաթերթը արեւելեան գոր-
ծերին լուստեղեկ իր թղթակիցը
Տ. Օլիկին Թիւրքահայաստան զրկած

է առկապէս ուսումնասիրելու հա-
մար այդտեղի Հայերի վիճակը:

«Պրոթէվիէ Վէտոմստի» արդէն
սկսած է հրատարակել Օլիկինի ղը-
կած թղթակցութիւնները որոնք կը
ներկայացունեն այդ երկրի դժբաղդ
Հայերի վիճակը որոնց հարստահարող
բռնաւորները ոչ միայն չեն պատժուի-
ր, այլ և պաշտպանութիւն և քաջալե-
րութիւն կը գտնեն թիւրք կառա-
վարութեան կողմէն: Հային համար
յանցանք կը համարուի իրեն վնասող-
ներին դէմ բողոքելն անգամ և կը
պատժուի:

Տ. Օլիկինի պտուղէն յետոյ Պայա-
զիտ, Ալաշկերտ, Արճէշ, մարտ 1ին
հասնել է Վան ուրիշ մտադիր է եր-
թալ Բաղէշ, Մուշ, Սղերդ, Տիգրանա-
կերտ, Խարբերդ և այլն, այդ կողմե-
րի Հայերի վիճակն ալ ուսումնասի-
րելու համար:

* *

Պետերբուրգ հրատարակող ՄԱՐՏ
հանդէսի մարտ 15ի թուին մէջ կը
կարդանք հետեւեալը:

«Ռուս մի խոշոր հրատարակչական
ընկերութիւն որոշել է հրատարակել
մի եռամսեայ պատկերազարդ հան-
դէս բացառապէս նուիրուած մօտ
արեւելեան ազգերին: Հայկական բա-
ժինն ունենալու է մի քանի աշխա-
տակից:»

Ո՞Վ ԷՐ ՀԱՃԻ ՊԵՏՐՈՍ ՊԷՅ ԳՍՓԱՄԱՋԵԱՆ

Յունվար 7ին Ֆրէզնօի թերթեր հեռագ-
րաւորով մը ծանուցին Պ. Գափամաշեանի
սպանման լուրը: Լուրի մասին գրեթէ քը-
փութացուցի. նախ՝ բողոքովն չհաւատացի,
երկրորդ՝ իմ կողմէն ունէ երթադրական ընել
կանխահաւ էր: Անցան չարախներ և
հետզհետէ հասնող լուրեր ինձ այն համո-
զում տուին թէ մեր ծանօթ Գափամաշեան
աւելի մեծ էր քան մենք կերակայէինք,
քանզի հայ թերթերէն ոմանք առաջին
օրէն իսկ ջանացին սպանման սե մօր քը-
սել Գաշնակցութեան: Ուրեմն, ըստ իրենց,
երբ Գաշնակցութիւնն է սպանել, անկէ լաւ
մարդ չկայ եղբր և այդ ուղղութեամբ սին
պրօպագանդ մ'է որ կը մղեն հայ ժողո-
վորդի մէջ: «Մարդու աչք էնի, անուն
չէնի»: Կըսէ ժողովրդական տառ՝ մը:
Անգամ մը Գաշնակցութեան անուն ելեր
է իբրեւ դէպքիդ. բայց հակառակորդներ
չեն խորհիր թէ ներկայ պարագային Գաշ-
նակցութիւնը ինչ հակառակութիւն և կամ
ինչ շահ ունէր Գափամաշեանը սպանելու
համար: Միթէ՞ Գափամաշեանին սպանելով
իրեն պահներ թիւր հասցուցած կը լինին:
Քաղաքական ներկայ պայմաններին մէջ
չատ դժուար է հաւատալ որ Գաշնակցու-
թիւն այդպիսի մի սխալ գործ կատարած
լինի:

Գափամաշեանի կեանքին բաւական մօ-
տիկ ապրած լինելու համար, կուզէի Ար-
մենիայի ընթերցողաց ներկայացնել մարդու
մը պատկերը, որ իր տեսակին մէջ եղա-
կան էր: Սկսինք իր լաւ յատկութիւննե-
րից և գէշից գուրա գանք:

Պ. Գափամաշեան 70 տարու, բայց բա-
ւական առողջ երեւոյթով մի մարդ էր: Իր
մանուկ հասակին Վանի նախնական դեր-
ձակութեամբ կը պարտադիր մինչև օր մը
առեւտրական գործի կը ձեռնարկէ: Համի-
տի գահակալութեան առաջին տարին երբ
Վանի շուկան կը հրգեհուէր և վաճառա-
կաններ կը սնանկանային, բաղդը ժպտեց

Գափամաշեանին և համբան ունեցած հա-
կեր վառուած յայտարարելով՝ Պօլսոյ վա-
ճառականներին ոչինչ վճարեց: Սոք եղաւ
իր յաջողութեան առաջին հիմնաքար որմէ
յետոյ սկսաւ հետզհետէ բարձրանալ: Գա-
փամաշեանի գործ ընկերութեամբ կը շա-
րունակուէր (մինչ այսօր իսկ) և կարելի է
ըսել իր տեսակին մէջ մէկ հատիկ էր:
Վանի մէջ ոչ մի ընկերութիւն այնքան
երկար կեանք և լաւ յառաջդիմութիւն չէ
ձեռք բերած որքան ըրաւ. Գափամաշեան:
Շատ մը հարուստների բարոյականին գէմ
խօսուած ատեն՝ Գափամաշեանի անուն չէ
յիշուած. դա ապացոյց է իւր ընտանեկան
բարոյականին: Եկեղեցական և դպրոցական
գործերին երկար տարիներ էր որ խառնուած
չէր, սա անխճեալ երիտասարդութեան երե-
ւան գալուն պատճառաւ: Երբ Պամ. Սա-
մանագրութեան շնորհիւ յեղափոխական-
ներ տեղի տւին և Գափամաշեան բայց առ-
պարէզ տեսաւ իրեն համար, ուղեց փայլել,
Բարեգործական ընկ. համար աշխատողի
դերն ստանձնելով Վանի մէջ: Անուրանալի
է Գափամաշեանի զոհողութիւն և աշխա-
տութիւն յօգուտ այդ ընկերութեան, որը
կը հաստատէ նաև անցեալ տարի Վանէն
գրածս որ հրատարակուած էր Արմենիայի
Իշտարի 30րդ թւին մէջ: Գափամա-
շեան Վանի մէջ սկսած էր և ուրիշ օգտա-
կար գործ մը, այն էր Պրուսայի մէջ շե-
րամարտածութիւն սովորող Արշաւիր Աւե-
տաղեանի հետ ընկերանալ և իր 20 շափի
տեղ արտը թթաստանի վերածել և ապա
չերամ յառաջ բերել որ իր տեսակին մէջ
առաջին պիտի լինէր: Իր քաղաքացիական
լինելուն այնքան ալ նշանակութիւն տալու
չէ, քանի որ Գափամաշեանի փառասիրու-
թիւն և պաշտօնէից արեւած «Երբամ»ներ
նպաստած են իրեն այդ պաշտօնին հա-
սնելուն:

Թէ ինչո՞ւ այսպիսի մէկի մը ժողովրդի
մեծ մասը չէր համակրեր, բացատրենք
ատոր ալ մի քանի պատճառները:

Կան մարդեր որոնց մասին կըսուի որ 50
տարի առաջ ծներ են՝ իսկ Գափամաշեանի
համար կարելի է ըսել որ 50 տարի ուշ էր
ծնել: Եւ իր մէջ ունէր մեծ փառասի-
րութիւն և ասիական փարթեմութեան ոգի
որ ներկայ դարուն չէր համապատասխաներ:
Ինք կալիկալէր որ ամենքն ալ իրեն խն-
կարկեն քանզի ինք Գափամաշեան էր:
Վա՛յ անոր որ իրեն «հալի պէյ» չտած
իր հետ խօսէր: Անգամ մը Պօլսոյ բարձ-
րագոյն զպրոցի ուսանողներէն մէկը երբ
իրեն կերթայ և «պարոն Գափամաշեան» կո-
չելով խնդրէր մը կընէ, չպատասխաներ
քանզի պէյ չէ կոչած իրեն: Ուրիշ մէկը
անգամ մը իր հետ կը նստէ խօսելու և պ.
Գափամաշեան չպատասխանէր մարդուն,
այլ միշտ կը կրկնէ. Սեալդ ուղղէ: Մար-
գը չհասկնար. ի վերջոյ Գափամաշեան կը-
սէ որ «Ոտք ոտքի վրայ մի՛ ձգեր իմ
գէմս»: Որ մը խանութի մը մէջ ըսած է
թէ «Մենք մեր տան մէջ թէյի գործածու-
թիւնից և պատուոյ տախտակ (?) խմբ.» գոր-
ծածելուց պիտի հրաժարինք քանզի ջաղաց-
պաններն անգամ սկսեան թէյ խմել և կօչի
գործաւորներ՝ պատուոյ տախտակ գործա-
ծել:» Վանի բարձրագոյն զպրոցի մը տե-
սուչը Զատիկ առթիւ Գափամաշեանի կայ-
ցելէ որ իր ազգականն ալ է. Գափամա-
շեան կըսէ եկողին. «Ուսուցիչն ինչ է որ
գայ և նստի երկարօրէն. օթեմենա» մը
ըրէ և անցի գնալ:

Հայոց Հայրիկի սաներէն Գանիէլ վար-
դապետ Վարագի մէջ գանգալատուն մը
չինքն և դեռ բողոքովն շաւարած սպան-
նեցաւ 96ի կոտորածի միջոցին: Նահա-
տակող վարդապետին 50 լիւր ծախսած
գանգալատուն վրայ 10 լիւր մը ծախսելով
Պ. Գափամաշեան, իր անուն փառաւորա-
պէս հոն տնկեց իբրեւ հիմնովին շինող,
որոյ համար նոյն տառնաւ Վանցի հայ
երիտասարդներ բարեկանալով գացին Վա-
րագ ու իր անուն կոտորեցին: Սյա և նը-

ման օրինակներ շատ կան որոնց մանրա-
մաս թուէն իսկ ձանձրալի պիտի լինի ըն-
թերցողին. ուստի և դանց կընեմ: Չմոտ
նամակայն ամենէն մեծ կէտ մը յիշել
այստեղ որ շատ տխուր կերպով կը ներկա-
յացնէ Գափամաշեանի հակայեղափոխական
վարմունքը: Անգամ մը Գալուստ Օհանէ-
սեան անուն դերձակ տղայ մը՝ նահատակ-
ուած Տիգրան Տէրոյեանի այգին ջրելուն
համար, Գափամաշեանի «բարկութեան»
հանդիպելով անմիջապէս կը բանտարկուի
և քանի մը օրէն կաքսորի Միջերկրականի
կղզիներէ մին:

Պափաքելի էր որ Գափամաշեանի խն-
կարկունքը երևան հանէին նաև անոր գէշ
կողմեր որոց զոհ գացած են շատեր: Ամէն-
քին յայտնի բաները ըսելով՝ գոնէ ան-
կալմակալութեան գէմ շատ մեղանշած չէին
լինել:

Բայց թողունք այդ ամենը և չօշափենք
մի ուրիշ կէտ: Ինչպէս յայտնի է, Գա-
փամաշեան Վանի ամենէն հարուստների
մէկն էր. միևնոյն ժամանակ հա-
մուլած էր որ իր տղայէն անդին իր Գա-
փամաշեան ընտանեկան անունին շարունա-
կութիւն չկայ. հետեալպէս ըստ այնմ վար-
չելու էր իր հարստութեան հետ: Կը գովէն
շատեր որ նա Բարեգործականին համար
չատ կաշխատէր, ինչ որ կը հաստատւի ես
ալ: Բայց միւս կողմէ կըսեմ որ իր փառա-
սիրութիւնից միայն զրգուած կանէր այն
բոլոր որպէսզի իր կենդանութեան զովեա-
նէր շաղկուն իրեն: Եւ Գափամաշեանի ար-
ժանիք այն տառն բարձր պիտի դա եւ
երբ տեսնեմ որ նա իրապէս և սրտանց կը
սիրէ եղբր Բարեգործականը և 1-2000
ոսկի կտակած է այդ ընկերութեան: Համ-
բերենք, բուն իրողութիւն կը տեսնենք:

Մարտ 10
Ֆրէզնօ

Պ. Ի.

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԱՅԵՐԻ ԵԿԵՂԵՑՍԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկո-
սը իր բաղմաղբալ վիճակի մէջ չէ
մոռցած նաև Ամերիկահայերի եկե-
ղեցական վարչական գործերի կար-
գադրութեան ստիպողական պէտքը:

Ինչպէս յայտնի է, Վեհ. Կաթողի-
կոսը մը քանի ամիս առաջ հրամա-
յած էր Եւրոպայի Սոաշնորդ Տ.
Գէորգ եպ. Իւթիւճեանին «Ժամա-
նակաւոր լիազօր հովուի» պաշտօ-
նով երթալ Ամերիկա և հանգարտե-
ցունելով այդտեղի խոռվեալ վիճակը
կարգադրել ինչ որ հարկ է եկեղե-
ցական գործերի վարչութեան օրի-
նաւոր ընթացքին համար: Բայց
Գեր. Իւթիւճեան եպ. այն ժամանակ
այդ պաշտօնը ստանձնել չկրցաւ իր
հիւանդութեան պատճառով որովհե-
տե բժիշկները յայտարարած էին
թէ ձմրան եղանակին այդպիսի ճան-
քորդութիւն մը իր հիւանդութիւն
սաստիկացունելով բողոքովն վտանգա-
ւոր կը դառնայ:

Այժմ կիսմանք թէ Վեհ. Կաթո-
ղիկոսի կողմէն դարձեալ հրամայ-
ւեւ է Գեր. Իւթիւճեանին որ Հայկա-
կան խնդրին համար կազմուած պատ-
ուիրակութեան՝ որի անդամներէ
մին է Եւրոպայի Սոաշնորդը՝ աշխա-
տ. նքներն աւարտելէն յետոյ երթալ
Ամերիկա և այնտեղի գործերը կար-

գաղութային Առաջնորդի ընտրութիւն կատարել տայ:

Կը յուսանք թէ Գեր. Տ. Գէորգեայ. իւթիւնեան, քանի որ իր առողջութիւն բաւական կազդուրուած է այժմ և ամառնային եղանակն ալ կը թողարկէ ուղեորութեան, ամերիկացի մեր սիրելի ազգակիցներին օգտակար լինելու փափաքով կը յօժարի այս անգամ ստանձնել այն փափուկ պաշտօնը. մանաւանդ որ Վեհ. կաթողիկոսի կողմէն կրկին անգամ եղած օրն յանձնարարութիւնը, քանի որ չէ ուզած ուրիշ կերպ կարգադրութիւն մ'ընել, ապացոյց մ'է իր ունեցած համարման իւթիւնեան եպ. վրայ որին պատուարէր է: Տարակոյս չունինք որ Ամերիկայի Հայերն ալ իրենց կողմէ պէտք եղած դիւրութիւնները կընծայեն Գեր. իւթիւնեանին, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի կողմէն իրեն յանձնուած պաշտօնի կարգադրութեան համար:

ՏԵՂԱԿԱՆ

Իր բանասիրական և պատմական հմտալից հրատարակութիւններով անւանի հանդիսացած Տիար Կ. Յ. Բառնաշեան Բարիզէն Մարտի 10ին «Ֆաքէ» ընկերութեան Ionie շաբաթաթիւնով Մարտի 10ին պիտի մեկնի դէպի Կ. Պոլիս: Իրեն կուզեցի Տիար Յ. Կորն Գաբրիէլեան:

Մարտի 10ին քահանայ Տ. Եղիշէ Գալչընճեանի դէմ՝ եղած գանգատները քննելու պաշտօն ունեցող Յանձնաժողովը՝ գանգատագիր տուողները հրաւիրած էր անցած շաբաթ օրի (12 ապրիլ) իր նստին: Թէ՛ եղած գանգատները և թէ՛ քահանային տուած պատասխանները լսելէ յետոյ, որոշեց իր քննութեան արդիւնքը տեղեկագրել Երուսալի Առաջնորդ Գեր. Տ. Գէորգեայ. իւթիւնեանին, ինչպէս նաև տեղիս հայ գաղութի լիցենզիա խորհրդին:

ԹԻԻՐԲԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վանի վալի Իզզէթ պէյ՝ որի դէմ գանգատները շատցած էին, պաշտօնանկ եղած է: Իրեն յաջորդած է գնդապետ Խամալի Հազգը պէյ որ տակէ առաջ ևս վալիութեան պաշտօն վարած է Վանի և Բաղէշի մէջ:

— Բաղէշի կուսակալն ալ պաշտօնանկ եղած լինելով, իրեն յաջորդած է Գոսովի նախկին կուսակալ Մասար պէյ:

— Յոյները պատրիարքը, Մինօգի որոշման համեմատ, ցաւակցական հեռագիրներ ղրկած էր Յունաստանի Կոստանդնուպոլիս թագաւորին, Օրկա թագուհիին և յունական կառավարութեան, Երկրորդ Ա. թագաւորի պաշտօնակալին առթով: Այդ հեռագիրները թիւրք կառավարութեան հրամանով վար դրուեցին հեռագրատան մէջ, պատճառաբանելով թէ թիւրքի պատերազմի մէջ է Յուն:

նաստանի հետ և Յոյների պատերազմարանն ալ օսմանեան հաստատութիւն մ'է:

— Իտալական կառավարութիւնը Ամերիկեան Տրիպոլի բաժին ինկած 50 միլիոն ֆրանքով վճարեց Օսմանեան Հանրային Պարտքի վարչութեան, Փարիզի և Լոնտոնի մէջ:

— Կ. պօլսէն կը հեռագրեն թէ Պարսկային ծոցի խնդրին նկատմամբ սկզբունքով համաձայնութիւն մը կընքուած է Բ. Դրան և Անգլիայի միջև:

ՄՕՆԹԵՆԷԿԻՐՕ ԵՒ ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լոնտոնի դեսպանների ժողովը ապրիլ 8ի նստին մէջ որոշեց մօնթէնէկեան ծովեղբերի պաշարուած տարածքի մինչև Սէն-ժան-տը-Մէտուա և Ալէսի, արգելելու համար Շքօտեան պաշարող Մօնթէնէկեացիների և Սերպերի պարէնաւորումը:

Ձէթիւնէէն ապրիլ 10ին տրուած հեռագիր մ'ալ կընթէ անգլիայի ծովակալն իմացուց որ Անգլիայի մինչև Տրիպոլի ծովեղբերը պաշարման ենթարկուած են:

— Յոյն կառավարութիւնը իմացուց սերպ կառավարութեան թէ միջադատին նաւային ցոյցին հետեւանքով ա'լ չկրնար ապահովել իր չորհանուներով սերպ զօրքերի փոխադրութիւնը դէպի Սերպերի:

— Կրսուի թէ Ձէթիւնէէն ուսական և իտալական դեսպանները բանակցութեան մէջ են Նիքոլա թագաւորին հետ որ իր զօրքեր յետ քայէ Սերպերէն, ստանալով 20 միլիոն ֆրանք և հողային փոխարինութիւն մը Պոյանի ձորի կողմէն: Այլ սակայն Լոնտոնէն հեռագրեր մը կը հերքէ այդ լուրը:

— Սերպ կառավարութիւնը հրաման ղրկեց Սերպերի առջև գլխաւոր իր զօրքերին որ յարձակման գործողութիւններին չմասնակցին, այլ իրենց գանուած դիրքերի մէջ մնալով պաշտպանեն զիրենք եթէ թիւրքերի կողմէն յարձակում լինի իրենց վրայ:

ՊԱՐՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐՍՁՄԸ

Ռուսիայի արտաքին գործերի նախարար Տ. Սազոնով յայտարարեց Տուժար երեսփոխանների գումարումի մը մէջ թէ տէրութիւնները չպիտի թողուն որ պուկար զօրաբանակը Կ. պօլսի վրայ քալէ:

— Ձանազան տէրութիւնների պատուիրակները հետզհետէ կուգան Փարիզ ուր պիտի գումարումի ելեմը տական միջադատին Յանձնաժողովը, Պալքանեան պատերազմի հետեւանքն եղող դրամական խնդիրները (Օսմ. հանրային պարտքէն իւրաքանչիւրին կած բաժին, պատերազմական տուգանք և այլն) լուծելու համար:

Թիւրքիայի ելեմտական նախկին նախարար Նաիլ պէյ ապրիլ 12ին Կ. պօլսէն մեկնած է դէպի Վիեննա: Կրսուի թէ յետոյ Փարիզ պիտի գայ իրեն ելեմտական պատուիրակ, նախ:

կին նախարարներ Հալաճեան Էֆէն. տիի և Ճավիտ պէյի հետ մէկտեղ:

— Մեծ տէրութիւնների դեսպանները Պալքանեան դաշնակից տէրութիւնների նախարարութիւններին յանձնեցին իրենց պատասխան-ձանուցադիր: Ասանք յայտարարեցին թէ իրենց մէջ խորհրդակցելով չուտով կը պատասխանեն: Ընդհանրապէս կը յուսացուի որ պալքանեան տէրութիւններն ալ պիտի ընդունին մեծ տէրութիւնների որոշումները և քիչ օրէն կը հրատարակուի հաշտութիւնը:

ՈՃԻՍՏՈՐՔ ՍՊԱՆԻԱԻ ԹԱԳԱՆՈՒՆ ՎՐԱՅ

Սպանիայի Ալֆոնս ԺԳ: Թագաւորը ապրիլ 13ին Մատրիտի մէջ երբ զօրահանգէսէն կը վերադառնար, երիտասարդ մը ընկուկէր պարպեց թագաւորին վրայ: Թագաւորին ձին վիրաւորուեցաւ, բայց ինք անփութաւ զատուեցաւ: Յարձակողը ձերբակալուեցաւ: Բաֆայէլ-Սանչէզ-Կէկըրը անուն Սպանիացի մ'է, 26 տարեկան, ատաղձագործ, անխիստական գաղափարներով ոգևորուած: Իրեն մօտ գտնուած մի քանի մարդեր ալ ձերբակալուած են որոնց մէջ կայ և Ֆրանսացի մը. ասոր մասին առնուած տեղեկութիւններն իրեն նպաստաւոր եղած են:

ՓՈՔՐԻԿ ՍՈՒՐՆԱՆԴԱԿ

Պէյրոսը. Ա. — Հարկ չկայ վերագարձուելու: Ենթահակալ ենք ձեր տուած տեղեկութիւնների համար:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Նիի ԵՈՐՔԻ ՀԱՅ ԴԻՂԹԻՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԵՅԻ ԶԻՆՂԸ

Ամերիկա գաղթող անփորձ Հայը իր ճանրորութեան միջոցին կը հանդիպի անակնկալ դժուարութեանց, զորս լուծելու համար անկեղծ խեղճ գաղթականը պէտք կուենայ հաւատարիմ առաջնորդի մը:

Նիւ Եորքի Հայ Դաղթային Ընկերակցութիւնը նկատի առնելով Ամերիկա գաղթող Հայերու այդ դժուարութիւնը, անոնց օգնելու և հարկ եղած ծառայութիւնները ձրիաբար ու եղբայրական ոգով մատուցանելու համար ճիշդ մը բացած է Մարտի 10ին ժամանակէ մ'ի վեր:

Դաղթային ընկերակցութեան Մարտի 10ին ճիւղին ներկայացուցին է Տիար Տիրան Նարինեան, որ Ընկերակցութեան գրասենեակին մէջ ամէն օր պատրաստ է Հայ ճամբորդներուն տեղեկութիւններ տալու և թելադրութիւններ ընելու գաղթային, նաւային, օրինական և ուրիշ կարևոր խնդիրներու մասին:

Անոնք որ Մարտի 10 գտնուող իրենց ճանրորդ բարեկամներու մասին կը փափաքին տեղեկութիւններ ստանալ կամ անոնց նամակ խրկել ու

ապսպրանքներ ընել, կրնան դիմել Հայ Դաղթային Ընկերակցութեան Մարտի 10ին ճիւղին աշակցութեան՝ հետեւել հասցեով:

Mr. D. Narinian
11, rue des Dominicaines
MARSEILLE (France)

Essai sur l'Histoire de la LITTÉRATURE OTTOMANE, par K. J. BASMADJIAN, Officier d'Académie, Directeur de la revue arménienne « Banaser », Membre de la Société Asiatique de Paris et de la Société Philologique de Paris. 1910. Imprimerie V. et H. Der-Nercessian, Constantinople. Prix 5 fr. Chez l'Auteur, 9, rue Gazan, à Paris et à la Librairie B. Balentz à Constantinople.

Տիար Բասմաճեան մեծ ծառայութիւն մը մատուցած է հրատարակելով Օսմանեան գրականութեան այս Պատմութիւնը ուր թէ և համառօտ և ամփոփ ոճով տեղեկութիւններ տրուած են թիւրք գրագէտներին և իրենց գործերի վրայ, բայց շատերի համար բոլորովին նորութիւններ են առնոք: Մենք Հայերս որ թիւրքերին հետ միասին կապինք, մեր մէջ շատ քիչեր ունինք որ կը ճանչնան թիւրք գրականութիւնը և անոր պատմութիւնը. արդէն մեր գրացի թիւրքերն ալ բնաւ չեն գիտեր ոչ մեր գրականութիւնը և ոչ մեր պատմութիւնը. և այս իրար չճանչնել, իրար չհասկնալ է որ թիւրքիայնակ ազգութիւններին միջև կատարեալ համերաշխութեան արգելքներէ մին եղած է: Տիար Բասմաճեան, որի այս ութերորդ 254 էրեսներէ բաղկացած երկարութիւնը դիւրացնելու համար Ն. Բ. Իշխան Սապահէտուն անոր տրամադրութեան տակ դրեր է իր ճոխ գրողաբանը, արդէն միջազգայնացած Ֆրանսերէն լեզուով կը ծանօթացնէ օսմ. գրականութեան պատմութիւնը և այդ ծանօթութենէն մասնաւորապէս կրնան օգտուիլ թիւրքաբանակ Հայերն ալ):

POUR LES PEUPLES D'ORIENT

Organe des revendications arméniennes, paraissant le 10 et le 25 de chaque mois.

Directeurs: Francis de PRESSENSÉ et Victor BÉCARD.

Abonnements: France, 8 fr. Etranger, 10 fr.

Adresse de l'Administration: 31, Villa d'Alesia. (111 ter, Rue d'Alesia) PARIS (XIVe).

Adresse de la Rédaction: M. Varrandi, 4, rue Crebillon. PARIS 5e.

Այս թերթի կէսը ֆրանսերէն է և կէսը անգլիերէն. այնպէս որ թէ՛ ֆրանսագէտներ և թէ՛ անգլիագէտներ կրնան օգտուիլ անկէ:

Հրատարակուած է արդէն տարի 10ի (9րդ) թիւը:

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Երազի բառարանական, տնտեսական և բաղադրական

Տարեկան բաժնորդագինն է թիւրք. քիւ 15 զրշ. Ամերիկա 1 1/4 տր. և ուրիշ ամէն տեղեր 6 ֆր.: Հասցէն Rédaction du journal ACHKHA-DANK. à la librairie S. Tokadjian. SMYRNE (Turquie)

ՅՆՈՐԷՆ-ԻՅԱԳԻՐ

Յ. ՓԱՐՄԱՆԵԱՆԻ
ՄԱՐՄԵՅԻ

Հայերէն տպարան Մ. Փարմազանի
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie de Mld